

З ІСТОРІЇ НАРКОЗУ

*на матеріалах видань із фонду рідкісних книг та рукописів
Наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова*

*Підготувала Л. Б. Щукіна,
завідувачка сектору Наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова*

Загальновідомо, що наркоз застосовували з давнини в Індії, Ассирії, Китаї, Єгипті... Засоби для знеболювання виготовляли з рослин у вигляді відварів, настоянок та так званих «сонних губок» - тканин, що просочувалися рідиною з опій, цикутів, конопель...

Використовували вино, спирт, а також холод.

Деякі джерела свідчать про те, що практикували, як на сьогодні, досить варварський та сумнівний з точки зору безпеки пацієнта засіб – дерев'яним кийком били людину по голові, вона втрачала свідомість і тоді лікар оперував, обробляв поранення тощо...

У XII ст. у Болонському університеті вже було зібрано 150 рецептів лікарських засобів для знеболювання.

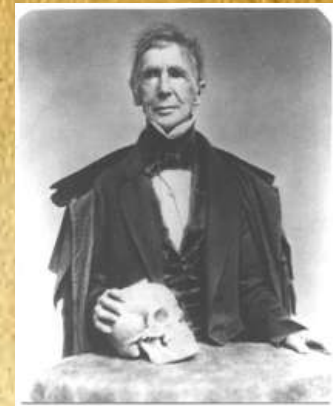
У XIII ст. Раймонд Луллій відкрив етер – засіб, який пізніше (1540 р.) описав Парацельс.

Уільям Мортон

Американські хірурги Уільям Мортон і Джон Уоррен у 1846 р. вперше використали дітиловий ефір як наркоз.

Джон Уоррен

Полотно американського художника Р. Хінклі «Перша публічна операція під ефірним наркозом»

Слава и честь введения эфирного наркоза принадлежит химику Jackson'у и врачу Morton'у в 1846 г. в Востоне и хлороформенного наркоза врачу-гинекологу Simpson'у в 1847 г. в Эдинбурге. Последствием открытия общего наркоза этими тремя лицами явился не только громадный прогресс хирургии, но страдающее человечество нашло, наконец, то, о чем оно грезило в течение веков и тысячелетий.

Каждый врач, а тем более каждый хирург, знаком с громадными преимуществами общего наркоза, позволяющего без всяких мучений, без всяких болевых ощущений произвести самые большие и самые длительные операции.

Но также хорошо нам известны и те опасности и осложнения, с которыми все еще связан общий наркоз.

Уривок з історичного нарису Шаака В. А. «Местное обезбаливание в хирургии»

1848

Джеймс Сімпсон

В 1847 р. шотландец Джеймс Сімпсон вперше використав хлороформ – сильний анестетик, який мав побічні ускладнення, проте широко застосовувався...

Тридцять років потому вперше був застосований місцевий наркоз із використанням кокаїну.

Поэтому по праву днем рождения местной анестезии считается 1884 г., в котором Kolleg на съезде офтальмологов в Гейдельберге впервые сообщил, что впусканием 2% раствора кокаина в конъюнктивальный мешок глазные операции могут производиться совершенно безболезненно. С этого времени началось развитие местного обезболивания.

Уривок з історичного нарису Шаака В. А. "Местное обезболивание в хирургии"

Згодом з'явилася місцева інфільтраційна анестезія та блокади периферичних нервів, спинальна та епідуральна анестезія, яка дозволила вже на початку ХХ ст. проводити операції на черевній порожнині без глибокого наркозу. Тоді ж в практику ввійшли менш токсичні анестетики...

В другій половині XIX ст. велика кількість вчених та лікарів на теренах Російської Імперії приділяла питанням вдосконалення знеболювання. В нашій книгозбірні збереглися 6 дисертацій на ступінь д-ра медицини, які свідчать про актуальність цього напрямку досліджень на той час.

Шлессъ Ф. Б. Эфирный наркозъ; его вліяніе на автоматическіе нервные узлы сердца. (Экспериментальное изслѣдованіе) : дис. на степень д-ра медицины Феликса Борисовича Шлессъ : изъ патолого-анатомическаго кабинета проф. К. Н. Виноградова. Съ приложеніемъ литографированной таблицы рисунковъ / Ф. Б. Шлессъ ; цензор: К. Н. Виноградовъ, В. А. Ратимовъ, А. Д. Каменскій. С.-Петербургъ : Тип. О. Ю. Сегалова. Гороховая, у Каменнаго моста, -№ 26-40, 1897. - 84 с.

Заботкинъ В. К. О кровяномъ давленіи у людей во время операцій подъ внутривеннымъ гедоналовымъ наркозомъ : дис. на степень д-ра медицины В. К. Заботкина : изъ Николаевскаго Морскаго Госпиталя въ городъ Кронштадтъ / В. К. Заботкинъ ; цензор: Н. П. Кравковъ, С. П. Федоровъ, В. Н. Томашевскій. - Кронштадтъ : Тип. Тов. Кроншт. Вѣсти. (И. Я. Лебедевъ и И. Л. Деморейхъ), 1911. - 120 с.

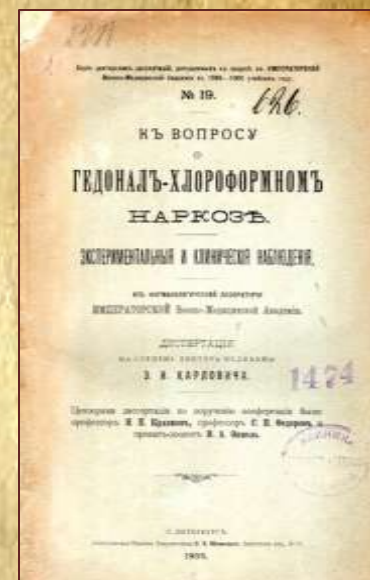
Пель А. А. Къ вопросу о вліяніи хлороформнаго наркоза на составъ мочи у оперируемыхъ [Текст] : дис. на степень д-ра медицины А. А. Пеля / А. А. Пель ; цензор: Н. А. Вельяминовъ, Н. П. Кравковъ, Б. И. Словоцовъ. - С.-Петербургъ : Тип. "Р. Шварцъ", Петербургская набер., № 24, 1908. - 71 с.

Савельевъ А. П. Къ вопросу о хлоръ-этиловомъ наркозѣ. (Клиническое изслѣдованіе) : дис. на степень д-ра медицины А. П. Савельева : изъ Госпитальной Хирургической Клиники проф. В. А. Ратимова / А. П. Савельевъ ; цензор: Н. П. Кравковъ, Р. Р. Вреденъ, В. Н. Гейнацъ. – С.-Петербургъ : Электро-Тип. Н. Я. Стойковой, Шпалерная ул., д. № 14, 1902. 102 с.

Карловичъ Э. И. Къ вопросу о гедональ-хлороформномъ наркозѣ. Экспериментальныя и клиническія наблюденія : дис. на степень д-ра медицины Э. И. Карловича : изъ фармакологической лабораторіи ИМПЕРАТОРСКОЙ Военно-Медицинской Академіи / Э. И. Карловичъ ; цензор: Н. П. Кравковъ, С. П. Ѳедоровъ, В. А. Оппель. - С.-Петербургъ : Лештуковская Паровая Скоропечатня П. О. Яблонскаго. Лештуковъ пер., 13, 1905. - 137 с.

Еремичъ А. П. О внутривенномъ гедоналовомъ наркозѣ (экспериментальное и клиническое изслѣдованіе) : дис. на степень д-ра медицины А. П. Еремича : изъ Фармакологической Лабораторіи проф. Н. П. Кравкова и Госпитальной Хирургической клиники проф. С. П. Ѳедорова при Императорской военно-медицинской академіи. / А. . Ю. Н. Эрлиха (влад. А. Э. Коллинсъ), Мал. Дворянская, 19, 1910. - 127 с.

На початку ХХ ст. в Російській імперії активно почали друкувати практичні керівництва та посібники з місцевої анестезіології для студентів та лікарів в зв'язку з широким застосуванням методу в практиці. Три таких видання присутні і в фонді бібліотеки

Делицинъ С. Н. *Общее и мѣстное обезболиваніе* : съ 36 рис. въ текстѣ : Русская хирургія, отдѣль 5 / С. Н. Делицинъ. С.-Петербургъ : Изданіе журнала "Практическая Медицина" (В. С. Эттингеръ), ул. Жуковскаго, 13, 1904. - I-VI ; 178 с. : рис. ; 25,5x17x1. - Библиогр.: с. 176-178. - Б. ц.

Hirschel Georg. *Руководство местной анестезии* : пер. с 3-го нем. изд. / G. Hirschel ; пер. Э. М. Сенкевич. – Ленинград : Издательство "Практическая Медицина" 11, Улица Лассаля, 2, 1929. - 184 с.

Керівництво В. А. Шаака, що вийшло в серії «Руководства и научные пособия для высших школ», цікаве тим, що містить короткий, але змістовний історичний нарис розвитку та застосування місцевої анестезії, багатьма малюнками та схемами з детальним описом інструментів та техніки маніпуляцій...

Шаак В. А. *Местное обезболивание в хирургии* : практич. рук. для врачей и студентов : с 88 рис. в тексте / В. А. Шаак, Л. А. Андреев. - Ленинград; Москва : Государственное издательство, 1926 (Тип. Печатный Двор, Гатчинская 26). - 220 с.

Цілком очевидно, що винахід знеболювання є безумовним благом для людства та безцінним здобутком медицини. Без анестезіології сучасний розвиток хірургічної допомоги був би просто неможливим...